

Surt la biografia de l'escriptor i cineasta, Pier Paolo Pasolini

Pasolini vist per Pasolini

És a punt d'aparèixer la biografia de Pasolini escrita per Nico Naldini, cosí de l'autor de *Les mil i una nits*. En *Pasolini, una vida* (Editorial Circe), Naldini fa una minuciosa reconstrucció de la vida i de l'obra d'aquest escriptor mort, ara fa 17 anys, en misterioses circumstàncies.

Pier Paolo Pasolini és un cas gairebé únic en el panorama cultural europeu del segle XX. Les seves inquietuds intel·lectuals van portar-lo a conrear amb èxit diverses formes d'expressió artística: novel·la, poesia, assaig, periodisme i cinema. El seu assassinat, ocorregut la nit de l'u al dos de novembre de 1975 als afores de Roma, va deixar Itàlia sense un dels seus pensadors més originals, a banda privar-la d'un incansable polemista que al llarg de la seva vida havia aconseguit de tenir tants amics com enemics.

Pasolini, una vida, de Nico Naldini, no és l'hagiografia de l'autor d'*Una vida violenta* o de *Teorema*. Naldini s'ha limitat a resseguir, amb l'ajuda de l'abundant correspondència pasoliniana, l'evolució intel·lectual del poeta des de la seva joventut friülana i dels primers escàndols per homosexualitat, fins als darrers anys de la seva vida, closa també per dos nous escàndols: l'estrena de *Salò* i la seva mort violenta.

"LA MEGLIO GIOVENTÙ"

De la joventut de Pasolini a Casarsa (Friül), Naldini en recull alguns fragments dels escrits d'aquells anys. Un de l'any 1943, en plena guerra mundial: "La meva mare i jo sèiem en l'habitació que va protegir la seva infantesa i després la meva. I des d'aquesta habitació, a les fosques, se sent el crit d'un noi que, aturat davant la porta de casa nostra, crida un amic. I aquest crit no em desperta, com altres vegades, nostàlgia del passat, de quan jo era nen, o temors, sinó que em recorda dolorosament els moments que vivim. Per un instant, em mostra ben vives davant els ulls les cares del meu pare i del meu millor amic que la guerra m'ha robat. El primer, fa dos anys que no el veig. Del segon, no en sé res, i passo

les hores més tristes imaginant-lo a Rússia, ferit, perdut, pres... I davant meu tinc la mirada trista de la mare; i voldria expressar tot això, però no és possible: és massa viu, violent, dolorós". O aquest altre del 1947: "Sortia amb bicicleta a primera hora de la tarda i m'allunyava del poble, fent llargs tombs pels afores: buscava, repeteixo, l'amor, també la llibertat. Amb la ingenuïtat d'un noi crescut a ciutat, cercava les meves 'divines' presències de nois disposats a pecar, just en aquells llocs on mai no els trobaria: pels camins primaverals, pels camps gairebé deserts, prop de les masies o lloc immersos en un avorriment incommensurable". D'aquests anys, i sobre aquests anys, són les dues novel·les breus —publicades pòstumament—: *Amado mio* i *Actes impurs* (Edicions del Mall).

En 1949, quan Pasolini ja comença a ser un poeta conegut i apreciat arreu d'Itàlia, tant per la seva obra en friülà com en italià, esclata l'escàndol. La nit del 30 de setembre, a Ramuscello, Pasolini es troba amb un noi que ja coneixia. En companyia de dos amics més, se'n van rere unes mates. Vint dies després és denunciat per corrupció de menors i actes obscens en lloc públic. L'endemà d'aparèixer la notícia als diaris, Pasolini és expulsat del Partit Comunista: "Aprofitem els fets que han determinat la sanció disciplinària contra el poeta Pasolini —diu la nota oficial del Partit— per denunciar un cop més la nociua influència de certs corrents ideològics i filosòfics de Gide, Sartre, de poetes i literats igualment decadents, que pretenen tenir actituds progressistes, però que en realitat recullen els aspectes més menyspreables de la degeneració burgesa".

ROMA, "RAGAZZI DI VITA"

En 1950 s'instal·la amb la mare a

Roma: "davant meu no tinc res, estic sense feina, sense cap, absolutament cap, esperança (...) Aires de suïcidi. Estic treballant de valent en una novel·la sobre la qual fonamento totes les meves esperances fins i tot pràctiques..." La novel·la es dirà *Ragazzi di vita* i serà publicada l'any 1955 per l'editor Garzanti. El llibre obté un èxit clamorós de vendes i una gran rebuda de la crítica. Amb excepcions. Una part de la crítica marxista li retreu "el gust morbós per tot allò que és brut, sòrdid..." (Carlo Salinari), o Giovanni Berlinguer que afirma que la novel·la de Pasolini "és un crònica falsificada dels joves dels barris populars de Roma". El llibre és acusat per un jutge de Milà de "pornogràfic". S'inicia així el segon dels trenta-tres judicis que Pasolini va haver d'afrontar al llarg de la vida. "Quan tingui una mica de temps publicaré un llibre blanc amb una dotzena de sentències pronunciades contra meu. Serà un dels llibres més còmics mai publicats a Itàlia."

La gran crisi política i ideològica del 1956, amb l'informe de Khrúixtxov al XX Congrés del Partit Comunista Soviètic i la fi de l'època estaliniana marquen la seva obra d'aquell període i, més concretament, el recull de poemes *Les cendres de Gramsci* i la novel·la *Una vida violenta* (Edicions 62). A propòsit d'aquesta novel·la, Italo Calvino escriu a Pasolini: "L'he llegit tot. És preciós. Amb gran diferència de tots els altres nostres llibres. Totes (o gairebé) les coses que vull que siguin en un llibre hi són. És un llibre com el que m'hauria agradat d'escriure jo i que potser mai no escriuré, però estic content que hagi estat escrit, és a dir, que la literatura d'avui no sigui tan diferent de com jo la voldria".

EL CINEMA

A final dels cinquanta i principi dels



seixanta, Pier Paolo Pasolini inicia la seva col·laboració amb el cinema, primer com a guionista de Fellini, Bolognini i altres directors italians, i més tard com a director. La decisió de dirigir una pel·lícula pròpia fa que molts es pensin que Pasolini deserta la literatura. Però ell repeteix a qui vol escoltar-lo que es tracta només d'una nova forma d'expressió: "Tinc necessitat d'una nova tècnica per a dir una cosa nova". *Accattone*, la seva primera pel·lícula, resultarà tan polèmica com els seus llibres.

A partir d'aquest moment, Pasolini viurà contínuament assetjat pels sectors més reaccionaris del seu país: processos i prohibicions se succeeixen. En cada ocasió que estrena una nova pel·lícula grups de joves neofeixistes boicoten violentament la sala on es projecta el film. Però això no el desanima, al contrari. Després d'*Accattone*, presenta *Mamma Roma*, amb Anna Magnani, i l'any 1963 es disposa a rodar *L'evangeli segons Sant Mateu*.

La pel·lícula aixeca polseguera fins i tot abans del rodatge. El teòleg Romano Guardini es declara contrari a la realització d'aquest film perquè, segons ell, "és impossible filmar la vida de Jesús". Però altres teòlegs es mostren entusiastes: "He llegit el guió d'una tirada. M'ha agradat molt. La primera impressió és de sorpresa: com és possible que l'hagi escrit aquest Pasolini de qui alguns diaris parlen tan malament? No solament ens trobem davant un text que s'ajusta perfectament a les Sagrades Escriures, no solament ens trobem davant la més completa ortodòxia ètica i dogmàtica; des del punt de vista religiós, aquest és un treball fora del comú" (Lucio Caruso).

El més difícil de la preparació de *L'evangeli* va ser decidir qui faria el paper de Jesucrist. Pasolini tenia una idea molt clara del que volia: "La figura de Crist ha de tenir la mateixa violència d'una resistència: alguna cosa que contradigui radicalment la vida tal com es va configurant en l'home modern, la seva grisa orgia de cinisme, ironia, brutalitat, compromís, conformisme, glorificació de la pròpia identitat en relació amb la massa, odi envers qualsevol diversitat, rancor teològic sense religió (...) Podria ser tothom, i de fet el busco pertot arreu. L'he buscat a Israel, a Sicília, a Roma, a Milà. He pensat en els poetes russos, en els poetes americans. Potser és entre els poetes que el busco".

El paper, en efecte, és ofert al poeta rus Evtuixenko, a l'americà Allen Ginsberg,

a Luis Goytisolo. El paper recaurà finalment en Enrique Irazoqui, un jove d'origen basc que cursa els seus estudis a Roma i que Pasolini coneix per casualitat.

TRIOLOGIA DE LA VIDA

A principi dels setanta, i després d'una llarga i fructífera col·laboració amb el còmic Totò (*Uccellacci e uccellini...*) i d'haver publicat diversos reculls de poemes, Pasolini afronta un nou projecte: la trilogia de la vida, és a dir *Decameró*, *Els contes de Canterbury* i *Les mil i una nit*. Totes tres pel·lícules són protagonitzades per Ninetto Davoli, un jove dels barris perifèrics romans que ja havia treballat amb Pasolini abans. Per Pasolini, Ninetto és l'expressió de la vida en l'estat més pur i senzill. La "Trilogia" topa un cop més amb la censura italiana (i d'altres països), però malgrat tot obté un gran èxit de públic, degut, en part, a les escenes de sexe que hi apareixen. Molta gent va a veure les tres pel·lícules com si anés a veure pornografia i en surten vivament decebuts.

Pel gener del 1973 inicia les col·laboracions al *Corriere della Sera*. Piero Ottone, aleshores director, explica per què va oferir les seves pàgines a Pasolini: "Creiem en la circulació de les idees. Les col·laboracions de Pasolini van tenir un gran ressò, sobretot perquè en aquells mesos, Pasolini es trobava en estat de gràcia. La nostra feina va consistir a fer que els italians se n'adonessin; per això ho publicàvem a primera pàgina". En 1975 inicia el que serà el seu darrer film: "Acabo de fer una pel·lícula -diu en una entrevista-, i no sé ben bé per què l'he feta. Es diu *Salò o les 120 jornades de Sodoma*, inspirada en l'obra de Sade i ambientada en la República de Salò, o sigui en els últims mesos de Mussolini (...). El sexe hi apareix de nou, però no com a la 'Trilogia', com una cosa alegre, bonica; en aquesta pel·lícula hi és usat com una cosa terrible, esdevé allò que Marx anomena la mercaderia del cos, l'alienació del cos. Allò que Hitler ha fet brutalment: matar, destruir, la civilització consumista ho ha fet en el pla cultural, però en realitat és el mateix".

La nit de l'u al dos de novembre de 1975, Pasolini és assassinat a Ostia, prop de Roma, per un noi de disset anys

Dolors Terraza



Pasolini a finals dels anys seixanta.

ARXIU

Pasolini, mossèn Cardó i la poesia catalana

El 7 de maig de 1946 Pasolini escriu al crític i poeta Gianfranco Contini per informar-lo que ha demanat al "poeta català Carles Cardó la seva col·laboració i la d'altres poetes compatriotes seus" per a la realització d'un número especial de *Quaderno romanzo* sobre la poesia catalana. Carles Cardó, eclesiàstic i escriptor nascut a Valls i autor de diversos llibres de poemes (*El càntic nou*) i assaigs (*Histoire spirituelle des Espagnes; La moral de la derrota; Meditació catalana*), vivia aleshores exiliat a Fribourg (Suïssa). Ni el llibre de Nico Naldini, ni els dos volums de cartes de Pasolini (publicats per Einaudi) no recullen la correspondència entre ambdós poetes, però a través d'algunes cartes a Contini ens assabentem del projecte: "He rebut, i en gran part ja he llegit -escriu Pasolini el 20 de juliol de 1946- l'antologia catalana que m'ha enviat Carles Cardó; és excel·lent. Per mi ha estat un amuntegament de fantasmes oblidats, un retorn a les fonts... Una llengua i una civilització desconegudes han fet que recordés el sentit d'alguns termes poètics que m'havien esdevingut massa familiars." El 5 de febrer de 1946 Pasolini escriu de nou a Contini: "Li prego d'infor-

mar en Cardó que l'*Stroligut*, amb el nou nom de *Quaderno romanzo*, sortirà d'ací a un mes i mig o dos; que hi haurà tota la seva antologia catalana. Si, a més, m'enviés algunes altres informacions, podria escriure un article sobre Catalunya, inserint el tema en el problema de l'autonomia friülana." Pel que sembla, l'antologia va sortir efectivament dos mesos després, però Pasolini devia perdre la pista de mossèn Cardó: "Per favor -escriu a Contini el juliol del 47-, li agrairia que em donés notícies d'en Cardó, vaig escriure-li fa un mes i vaig enviar-li el *Quaderno*, però no he sabut res més d'ell. Espero que no li hagi passat res de dolent." Sis anys més tard, en una carta a Leonardo Sciascia, Pasolini torna a referir-se a Cardó i a l'antologia de poesia catalana: "Les traduccions dels catalans del *Quaderno romanzo*, són degudes a Carles Cardó, un religiós exiliat (i bon poeta ell mateix, i autor també d'una bellíssima història d'Espanya) amb el qual m'havia posat en contacte Contini, ja que Cardó era a l'exili a Fribourg (...). Les traduccions d'en Cardó eren una mica feixugues, i així doncs vaig haver de supervisar-les jo mateix. Foix, no el conec."

D. T.